

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR

VAZIRLIGI

ILMIY
AXBOROTNOMA

2023

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI

- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
- SCIENTIFIC BULLETIN OF
NAMANGAN STATE UNIVERSITY

ISSN:2181-0427

journal.namdu.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat universiteti rektori S.T.Turg'unov

Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor Sh.N.Ataxanov

Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy-tadqiqot va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i O.Imomov

T A H R I R H A Y ' A T I

Fizika-matematika fanlari: akad. S.Zaynobbiddinov, akad. A.A'zamov, f-m.f.d., prof. B.Samatov, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, f-m.f.d., dots. B.Abdulazizov, f-m.f.n., dots. A.Xolboyev.

Kimyo fanlari: akad. S.Nigmatov, k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, t.f.d., v.b. prof G'.Doliyev, k.f.n., dots. T.Sattorov, k.f.n., dots. A.Hurmamatov., PhD. D.S.Xolmatov.

Biologiya fanlari: akad. K.Tojibayev, akad. R.Sobirov, b.f.d., prof. A.Batashov, b.f.d., prof. N.Abdurahmonov, b.f.d., dots. F.Kushanov, b.f.d. A.Kuchboyev, b.f.d., dots. D.Dexqonov.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. S.Yunusov.

Qishloq xo'jaligi fanlari: g.f.d., prof. B.Kamalov, q-x.f.n., dots. A.Qazaqov.

Tarix fanlari: akad. A.Asqarov, s.f.d., prof. T.Fayzullayev, s.f.d., prof v.b. N.B. Dexkanov, t.f.d, prof. A.Rasulov.

Iqtisodiyot fanlari: i.f.d., prof. N.Maxmudov, i.f.d., prof.O.Odilov.

Falsafa fanlari: f.f.d., prof. M.Ismoilov, f.f.d. dots. Z.Isaqova, f.f.d., G.G'affarova, f.f.d., dots. T.Ismoilov, PhD. A.Abdullayev.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, PhD. H.Solixo'jayeva, PhD. dots. U.Qo'ziyev, PhD. H. Sarimsoqov, fil.f.d., N.Dosboyeva.

Geografiya fanlari: g.f.d., dots. B.Kamalov, g.f.d., prof. A.Nigmatov, g.f.d., dots. A.Nazarov.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. U.Inoyatov, p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. O'.Asqarova, p.f.n., dots. M.Nishonov, p.f.n., dots. A.Sattarov, p.f.n., dots. M.Asqarova, p.f.n., dots. Sh.Xo'jamberdiyeva, p.f.d., dots. S.Abdullayev, PhD. D.Sarimsakova., PhD. B.Urinov.

Tibbiyot fanlari: b.f.d. G'.Abdullayev, tib.f.n., dots. S.Boltaboyev.

Psixologiya fanlari: p.f.d., prof Z.Nishanova, p.f.n., dots. M.Maxsudova.

Texnik muharrir: N.Yusupov.

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Boburshox ko'chasi, 161-uy

Faks: (0369)227-07-61 **e-mail:** info@namdu.uz

Ushbu jurnal 2019 yildan boshlab O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosati qarori bilan fizika-matematika, kimyo, biologiya, falsafa, filologiya va pedagogika fanlari bo'yicha Oliy attestatsiya komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

"NamDU ilmiy axborotnomasi – Научный вестник НамГУ" jurnali O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining 17.05.2016-yildagi 08-0075 raqamli guvohnomasi hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA) tomonidan 2020-yil 29-avgust kuni 1106-sonli guvohnomaga binoan chop etiladi. "NamDU Ilmiy Axborotnomasi" elektron nashr sifatida xalqaro standart turkum raqami (ISSN-2181-1458)ga ega NamDU Ilmiy-texnikaviy Kengashining 2023-yil 11-sentabrdagi kengaytirilgan 9-sonli yig'ilishida muhokama qilinib, ilmiy to'plam sifatida chop etishga ruxsat etilgan (Bayonnoma № 9). Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

4. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Tarbiyada innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar).-T.: "Iste'dod" jamg'armasi, 2009 -160 b.
5. Olimov Q.T. Pedagogik texnologiyalar. Fan va texnologiya. 2011.
6. <https://www.integer.uz/steam>
7. <http://exclusive.multibriefs.com>
8. <http://www.bmbf.de>
9. www.edu.uz
10. www.uzedu.uz

TA'LIM TIZIMIDA O'QITUVCHINING DIVERGENT FIKRLASHINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI VA VOSITALARI

Adizova Nigora Baxtiyorovna
Buxoro davlat Pedagogika instituti dotsenti

Annotatsiya: Bu maqolada kelajak avlodni jamiyat taraqqiyoti uchun zarur bo'lgan bilimlarni chuqur egallashi va ko'nikmalarga ega bo'lish qobiliyati bilan tarbiyalash uchun o'qituvchining malakasini oshirish shaxsning salohiyatini, uning ijodiy bazasini qayta ishlab chiqarish sohasini ifodalashga qaratilishi kerakligi haqida fikr mulohazalarni keltirilganman.

Kalit so'zlar: divergent, intellektual, kontseptsiya, identifikatsiya, diqqat, idrok, assotsiatsiyalar jarayoni, tafakkur, assotsiatsiya, motiv, faoliyat, konvergentsiya, reproduktiv, ijodiy fikrlash, mustaqil, evristik.

WAYS AND MEANS OF FORMING THE TEACHER'S DIVERGENT THINKING IN THE EDUCATIONAL SYSTEM

Adizova Nigora Bakhtiyorovna-Associate Professor of Bukhara State Pedagogical Institute

Abstract: In this article, I present the opinion that in order to educate the future generation with the ability to acquire knowledge and skills necessary for the development of society, the teacher's qualification should be focused on expressing the potential of the individual, the sphere of reproduction of his creative base.

Key words: divergent, intellectual, concept, identification, attention, perception, process of associations, thinking, association, motive, activity, convergence, reproductive, creative thinking, independent, heuristic.

ПУТИ И СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ ДИВЕРГЕНТНОГО МЫШЛЕНИЯ ПЕДАГОГА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Адизова Нигора Бахтиоровна-Доцент Бухарского государственного педагогического
института

Аннотация: В данной статье я излагаю мнение, что для воспитания будущего поколения, способного приобретать знания и умения, необходимые для развития общества, квалификация

учителя должна быть ориентирована на выражение потенциала личности, сферы воспроизводства его творческой базы.

Ключевые слова: дивергентный, интеллектуальный, концепт, идентификация, внимание, восприятие, процесс ассоциаций, мышление, ассоциация, мотив, деятельность, конвергенция, репродуктивное, творческое мышление, самостоятельное, эвристическое.

Kirish

Zamonaviy sharoitda o'qituvchining faoliyatini tahlil qilish o'qituvchi uchun faqat fan bilimi va ongining tabiiy kuchi yetarli emas degan xulosaga kelishga imkon berdi - muhim jihat - moslashuvchanlik va fikrlash erkinligi, yuqori va ko'p qirrali fikrlash madaniyati va his-tuyg'ular, kuchli iroda, "subyekt" o'zaro ta'sirining tabiatini bilish va boshqalar.

Divergent fikrlash tuzilishiga o'tishdan oldin uning intellekt strukturasidagi o'rnini aniqlaymiz.

Hozirgi vaqtda aqlning bir nechta asosiy ta'riflari mavjud. Mana ulardan ba'zilari:

Intellekt - bu shaxsning aqliy qobiliyatlarining nisbatan barqaror tuzilishi.

Intellekt - keng ma'noda - barcha kognitiv funktsiyalarning yig'indisi.

Intellekt - sezgi va idrokdan tafakkur va tasavvurgacha, tor ma'noda - fikrlashdir.

Aql-idrok - bu mavjud aqliy tuzilmalar, ular tomonidan yaratilgan aqliy aks ettirish maydoni va bu makonda qurilayotgan sodir bo'layotgan narsalarning aqliy tasavvurlari shaklida individual aqliy tajribani tashkil etish shakli.

Aql-idrok - bu omon qolish va ma'lum bir madaniyatda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan qobiliyatlar to'plami.

Aql-idrok - bilim va ko'nikmalar qobiliyatlarining ajralmas ko'rinishidir.

Intellekt bu:

a) har qanday faoliyatning muvaffaqiyatini belgilaydigan va boshqa qobiliyatlar asosidagi muammolarni o'rganish va hal qilishning umumiy qobiliyati;

b) shaxsning barcha bilish qobiliatlari tizimi: sezgilar, hislar, xotiralar, tasavvurlar, tafakkur, tasavvurlar;

v) "ongda" sinov va xatoliksiz muammolarni hal qilish qobiliyati.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili.

M.A. Xolodnayaning nuqtai nazariga ko'ra, intellekt "mavjud aqliy tuzilmalar shaklida individual aqliy tajribani tashkil etish shakli, ular tomonidan yaratilgan aqliy aks ettirish maydoni va bu makon ichida sodir bo'layotgan voqealarning aqliy tasavvurlari qurilgan".

M.A. Xolodnaya aqliy tajribaga quyidagicha ta'rif beradi: "Aqliy tajriba - bu insonning dunyoga kognitiv munosabati asosida yotadigan va uning intellektual faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini belgilaydigan mavjud ruhiy shakllanishlar va ular tomonidan boshlangan ruhiy holatlar tizimi" dir.

Aqliy tajriba uch shaklda bo'ladi: aqliy tuzilmalar, aqliy makon va aqliy vakillik.

Kognitiv tajriba - mavjud va kiruvchi ma'lumotlarni saqlash, tartibga solishni ta'minlaydigan aqliy tuzilmalar. Ularning asosiy maqsadi "aks ettirishning turli darajalarida joriy ta'sir to'g'risidagi joriy ma'lumotlarni operativ qayta ishlash" dir.

Metakognitiv tajriba - axborotni qayta ishlash jarayonini ixtiyoriy ravishda tartibga solishni amalga oshiradigan aqliy tuzilmalar, shuningdek, shaxsning intellektual faoliyatini teng darajada

muhim o'zboshimchalik bilan tashkil etish. Asosiy maqsad - "individual intellektual resurslarning holatini, shuningdek, intellektual faoliyatning borishini kuzatish".

Qasddan tajriba - individual intellektual tendentsiyalar asosidagi aqliy tuzilmalar. Ularning asosiy maqsadi ma'lum bir mavzu bo'yicha subyektiv tanlov mezonlarini, echimni izlash yo'nalishini, ma'lum ma'lumot manbalarini, uni taqdim etishning sub'ektiv vositalarini "oldindan belgilash" dir.

Kognitiv, metakognitiv va qasddan tajribani tashkil etish xususiyatlari individual intellektning xususiyatlarini aniqlaydi.

Keling, intellektning psixologik qurilmasining modelini ko'rib chiqaylik, uning strukturaviy tashkil etilishining xususiyatlarini ko'rsatamiz.

Shunday qilib, biz divergent fikrlash intellektga kiritilganligini ko'ramiz. D.Gilford, G.Gruber, C.Taylor, E.Torrensning divergent fikrlash muammosi haqidagi qarashlarini tahlil qilib, A.K.Markova tomonidan taklif etilgan kasbiy kompetensiya strukturasi tahlil qilish, V.I.Zagvyazinskiy asarlaridagi yutuqlarni hisobga olgan holda, E.L. Prasolova va boshqalarning ta'kidlashicha, divergent fikrlashning tuzilishi haqida xulosa chiqarish mumkin (1-jadval).

1-jadval.

Divergent fikrlashning asosiy xususiyatlari	Nazariy komponent	Amaliyotga yo'naltirilgan komponent
1. Butunlik va izchillik	Ta'limning muayyan modelida kasbiy faoliyatning yaxlit qiyofasini yaratish qobiliyati	Pedagogik faoliyatni tizimli ravishda amalga oshirish qobiliyati
2. reflekslilik	Ta'limning turli modellari haqidagi ma'lumotlarga asoslangan shaxsiy kasbiy kompetensiya darajasidan xabardorlik	Pedagogik faoliyatini yuzaga kelgan vaziyatga qarab tuzatish qobiliyati
3. Innovatsiya	Ta'limdagi innovatsion jarayonlarga yo'naltirilgan ta'lim muassasalari va o'qituvchilar faoliyatini tizimli qayta qurish to'g'risida ma'lumotlarga ega bo'lish	Ta'lim va tarbiyada yangi yondashuvlarni izlash zarurati
4. tanqidiylik	Ta'limning turli modellari haqida ma'lumotlarga ega bo'lish ta'lim hodisalarini ob'ektiv tahlil qilish sharti sifatida	O'z kasbiy mahoratini o'z-o'zini baholash va o'qituvchilarning pedagogik tajribasini baholashda faoliyat shakllaridan ko'rsatmalar sifatida foydalanish qobiliyati
5.Noaniqlik sharoitida o'z taqdirini o'zi belgilash qobiliyati	Yangi g'oyalar va ta'lim texnologiyalari oqimida harakatlanish imkonini beruvchi ma'lumotlarga ega bo'lish	Ta'lim sharoitida tezkor yo'naltirish, ta'lim muassasasining madaniy muhitiga moslashish qobiliyati
6.Moslashuvchanlik	O'zgaruvchan ta'limda fikrlash va pedagogik faoliyatni tizimli qayta qurish haqidagi bilimlar	O'zgaruvchanlik sharoitida fikrlash va pedagogik harakatlarni tizimli ravishda qayta qurish qobiliyati
7. Hosildorlik	Yangi g'oyalarni yaratish qobiliyati	Tadqiqot va kasbiy pedagogik faoliyatda ijodiy faoliyat

Divergent fikrlash pedagogik voqelikni yaxlit, poliparadigmali bilishga, uni tanqidiy tushunishga, psixologik-pedagogik muammolarni hal qilishda fanlararo izlanishlarga (o'z "dunyo qiyofasini yaratish" istagi, pedagogik muammolarni ijodiy hal qilish istagi, kasbiy faoliyatdagi gumanistik "subyekt-subyektiv" pozitsiyasi.

O'qituvchining divergent fikrlashini shakllantirish ta'lim faoliyati mazmuni va protsessual tashkil etilishining birligi bilan ta'minlanadi.

O'qituvchilarni ta'lim jarayonida divergent fikrlashni shakllantirish vositasi ta'lim falsafasi hisoblanadi. Bu sinfni "tadqiqotchilar jamoasi"ga aylantiradi. Falsafa fikrlashni o'rgatishning paradigma intizomidir. Fikrlash usullari ushbu fanning mavzu mazmunini muhokamaga jalb qilish imkonini beradigan asos yaratadi. Falsafa orqali bolalarda yuksak tafakkurni rivojlantirish o'qituvchining asl maqsadi hisoblanadi. Falsafa dialogni talab qiladi va bu dialog divergent fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Falsafa o'zining paydo bo'lishining boshidanoq nafaqat mavjud ta'lim tizimlarini tushunishga, balki ta'limning yangi qadriyatlari va ideallarini shakllantirishga intilgan.

Har yili dunyoda ta'lim falsafasi muammolariga bag'ishlangan ko'plab seminarlar va konferentsiyalar bo'lib o'tadi, alohida jurnallar nashr etiladi yoki mavjudlarida sarlavhalar yaratiladi. 1998-yil 10-16-avgust kunlari Bostonda bo'lib o'tgan Butunjahon falsafiy kongressi esa ta'lim muammosiga bag'ishlandi. Qurultoy falsafa insoniyatni tarbiyalash vositasi shiori ostida o'tkazildi. To'rtta plenar majlis va beshta simpozium va kollokviumlar bevosita ta'lim falsafasi bilan bog'liq edi.

Biroq, ta'lim falsafasining mavqeini, bir tomondan, umumiy falsafa bilan, ikkinchi tomondan, pedagogik nazariya va amaliyot bilan aloqasini oydinlashtirishda hali ham qiyinchiliklar mavjud. Turli falsafiy oqimlar vakillari, albatta, ta'lim falsafasining mazmuni va vazifalarini turlicha izohlaydilar. Ta'lim falsafasini nimadan iboratligini aniqlashga yondashuv ham har xil. Bu yerda faqat bir nechta ta'riflar mavjud:

"Ta'lim falsafasi – ta'lim sohasiga ixtisoslashgan falsafiy tizimning alohida turi" (Britaniya entsiklopediyasi);

"Ta'lim falsafasi – ta'lim to'g'risida fikrlash tarzidir" (J.Beuyts);

Ta'lim falsafasi ta'lim inqiroziga, uni tushunish va intellektual qo'llab-quvvatlashning an'anaviy ilmiy shakllari inqiroziga, asosiy pedagogik paradigmaning tugashiga javobdir. Ta'lim falsafasida ta'lim va pedagogikaning yakuniy asoslari: ta'limning hayotning madaniy olamidagi o'rnini va mazmuni, shaxs va ta'lim idealini tushunish, pedagogik faoliyatning mazmuni va xususiyatlari va boshqalar muhokama qilinadi.

Ta'lim falsafasining uslubiy va, xususan, loyiha yo'nalishi ta'limda yuzaga keladigan inqirozni hal qilish yo'llari va usullarini va yangi maktab qiyofasini muhokama qilishni belgilaydi.

Ta'lim falsafasining qiziqishi pedagogika va ta'limning o'zidir, shuning uchun u boshqa fanlardan olingan barcha g'oyalarni ta'lim inqirozini tushunish, pedagogik faoliyatning yakuniy asoslarini muhokama qilish, ta'limning asosiy yo'nalishlarini yaratish yo'llarini ishlab chiqish vazifalari bilan bog'liq holda qayta ko'rib chiqadi va aks ettiradi.

Ta'lim falsafasi o'z mohiyatiga ko'ra plyuralistikdir: bu nom ostida ta'lim va uni egallash yo'llari haqidagi xilma-xil qarashlar, shaxs va uning rivojlanishiga turlicha qarashlar, hayot va uning ma'nosiga turlicha qarashlar yonma-yon yashaydi.

Qabul qilishni o'rgatgan shaxsga biron bir aniq konsepsiyani harakatga yo'l-yo'riq qilib qo'yish umuman shart emas, balki ta'limning professional faylasuflari tomonidan ishlab chiqilgan nazariyalarni sinchkovlik bilan va tanqidiy o'rganish o'z kasbiy dunyoqarashini shakllantirishda muhim qadamdir. Darhaqiqat, har qanday o'qituvchining o'ziga xos yondashuvi bor, u to'liq ongli bo'lmasligi mumkin, qat'iy shartlarda shakllantirilmagan, ammo bu yondashuv, albatta, uning xatti-harakatlarida namoyon bo'ladi.

Professional muloqot tilini rivojlantirish (bu holda pedagogika fanining tili) muayyan pedagogik toifalar ta'riflarining o'z versiyalarini muhokama qilish bilan bog'liq bo'lgan bunday o'quv vazifalarini bajarish jarayonida amalga oshiriladi. Vazifalarni bajarishda o'qituvchilar ular uchun yangi ma'lumot va ta'lim faoliyatining yangi shakllarini o'zlashtirishda teng huquqqa ega, bu ularga qo'rquv va o'ziga ishonchsizlikni engishga imkon beradi. Bu vazifalarning soddaligi, ularni muvaffaqiyatli amalga oshirish imkoniyati, qo'yilgan ta'lim maqsadlarining aniqligi bilan ta'minlanadi.

Ta'lim falsafasi darslarida divergent fikrlashni rivojlantirishning quyidagi usullari qo'llaniladi

- hikoya - divergent fikrlashning izchilligi va yaxlitligini shakllantirish uchun foydalaniladigan "Ta'lim falsafasi" kursi muammosi materialining monologik taqdimoti;

- insho yozish - bu, birinchi navbatda, divergent fikrlash tizimi va yaxlitligini, shuningdek, tanqidiylikni rivojlantirish uchun qo'llaniladigan usul. Qat'iy belgilangan mavzu bo'yicha insho yozish mumkin (muammo tuziladi, turli yo'llar bilan yechim taklif qilish kerak; bayonot beriladi - dalillarni keltirish orqali uni rad etish va qo'llab-quvvatlash kerak; savol qo'yiladi. - unga har tomonlama javob berish kerak; matn taklif qilinadi - siz muammoni mustaqil ravishda ajratib olishingiz va unga bir nechta echimlarni taklif qilishingiz kerak) yoki o'qituvchi taklif qilgan bepul mavzuda;

- talqin. Usul fikrlashning refleksivligi va moslashuvchanligini rivojlantirish uchun zarurdir. O'qituvchilar matnlarni yoki og'zaki bayonotlarni sharhlaydilar. Va murakkabligi oshgan matnlar va bayonotlar. O'qituvchi talqin qilish uchun bir nechta variantni taklif qilishi kerak;

- modellashtirish. Fikrlashning tizimli va yaxlitligini, shuningdek, noaniqlik sharoitida (turli xil ishbilarmonlik o'yinlarida) o'zini o'zi belgilash qobiliyatini rivojlantirish uchun zarur usul. Modelni qurish har doim tizimli va yaxlit tarzda sodir bo'ladi, bundan tashqari, modellashtirish jarayoni noaniqlik sharoitida turli xatti-harakatlarni oldindan ko'rish imkonini beradi;

- tanqidiylikni rivojlantirish usuli sifatida isbotlash juda samarali. Bundan tashqari, insho yozishda ham foydalaniladi. O'qituvchi gapning noto'g'ri yoki haqiqatini turli usullar bilan isbotlashi kerak.

- "aqliy hujum" yoki "aqliy hujum" usuli - ijodiy fikrlashni erkinlashtirish va faollashtirishning eng keng tarqalgan usullaridan biri. Birinchi marta bu usul AQShda to'liq so'z erkinligi va ularni tanqid qilishni taqiqlashdan iborat bo'lgan yangi g'oyalarni olish usuli sifatida ishlatilgan. Ta'kidlanganidek, tanqiddan qo'rqish ijodiy fikrlashga to'sqinlik qiladi, shuning uchun hujumning asosiy g'oyasi yopiq mutaxassislar guruhida g'oyalarni shakllantirish tartibini bildirilgan fikrlarni tahlil qilish va baholash jarayonidan ajratishdir.

Qoidaga ko'ra, hujum taxminan 40 daqiqa davom etadi. Ishtirokchilarga berilgan mavzu bo'yicha har qanday g'oyalarni (hazil, fantastik, xato) ifoda etish taklif etiladi. Tanqid qilish

taqiqlangan. Odatda 50 dan ortiq fikr bildiriladi. Vaqt chegarasi har bir taqdimot uchun ikki daqiqagacha.

Xulosa

Hujumning eng qiziqarli lahzasi - bu cho'qqining boshlanishi (hype), g'oyalar "g'ash", ya'ni, ishtirokchilarning gipotezalarining ixtiyorsiz hosil bo'lishi sodir bo'ladi. Keyinchalik tahlil qilinganda, g'oyalarning atigi 10-15 foizi oqilona bo'lib chiqadi, ammo ularning ba'zilari juda originaldir. Natijalar odatda avlodda ishtirok etmagan ekspertlar guruhi tomonidan baholanadi;

"6, 3, 5" aqliy hujum usuli shundan iboratki, 5 daqiqada 6 nafar mutaxassis pedagogik muammoni hal qilishning 3 ta variantini taklif qilishi kerak. 5 daqiqadan so'ng keyingi 6 nafar o'qituvchi xuddi shu protsedura uchun taklif qilinadi va hokazo. Shunday qilib, yarim soat ichida siz 108 ta yangi g'oya va takliflarni olishingiz mumkin, keyinchalik ular faol muhokama qilinadi va foydalaniladi. Usul tasodifiy natijalarni olish uchun juda muhimdir;

- qismlarga ajratish usuli moddiy (moddiy) ob'ektlarga nisbatan qo'llaniladi; u g'oya yoki ob'ektning asosiy xususiyatlari ro'yxatini tuzish va ularning har birini yaxshilash uchun ko'rib chiqishdan iborat;

- morfologik tahlil barcha o'zgaruvchilarni matritsaga kiritish va ularni birlashtirishdan iborat.

- har qanday muammo ustida uzoq muddatli intensiv ish innovatsion yechim bermasa, "kun orzulari" usuli taklif etiladi. Bunday vaziyatda to'liq dam olish va xayolparastlik ijodiy tushunchaga olib kelishi mumkin.

Qaysi usul qo'llanilishidan qat'i nazar, quyidagi to'rtta qoidaga rioya qilish kerak:

1) muddatidan oldin hukm qilishdan tiyilish - g'oyalarni muddatidan oldin tanqid qilishni istisno qilish kerak;

2) bo'shashmaslik - g'oya qanchalik aqldan ozgan bo'lsa, natijalar shunchalik yaxshi bo'ladi;

- Seminarlarda ta'lim falsafasi materiallari bo'yicha divergent fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan quyidagi mashqlar ishlab chiqildi:

- Bu nima? (Bir nechta javoblar kerak edi.) Ko'pgina hollarda, boshida, fikrlash yagona to'g'ri javob olishga qaratilgan. Lekin biz izlanishni to'xtatmasligimiz kerak;

- aloqalarni o'rnatish. Aloqalar va munosabatlarni o'rnatish qobiliyati, ba'zan hatto g'alati bo'lsa ham, divergent fikrlash uchun juda muhim qobiliyatdir;

- metaforalar va taqqoslashlar (topshiriq berildi: quyida keltirilgan taqqoslashlarni o'rganing va ularning nima uchun asosli ekanligini tushuntiring);

- ajratish va bog'lanish (G'oyalarni yaratishning yana bir yaxshi usuli bor. Bu "atribut tahlili" deb ataladi. Atribut tahlili siz ishlayotgan g'oyaning xususiyatlari, xususiyatlari va parametrlari ro'yxatini yaratadi. Keyin, yangi g'oya yaratish uchun, bir vaqtning o'zida bir yoki bir nechta xususiyatni o'zgartirishingiz kerak);

- improvizatsiya mashqlari;

- metaforani rivojlantirish uchun mashqlar (savollarga javoblar: ta'lim - bu ..., falsafa - bu ...).

O'qituvchilarning divergent fikrlashini shakllantirishning birinchi bosqichining samaradorligini quyidagilar bilan baholash mumkin:

- o'z ijodiy va kasbiy imkoniyatlarini ob'ektiv baholash qobiliyati;

- darslarda va darsdan tashqari mashg'ulotlarda, shuningdek norasmiy muloqotda bolalar bilan o'rnatilgan aloqadan hissiy qoniqish;

- kasbiy va pedagogik faoliyatni loyihalash qobiliyati;

- o'z-o'zini anglashni rivojlantirish, uning mezonini o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish qobiliyatidir;

- ta'lim jarayonlari haqida fikr yuritish olish, tarbiya va ta'limdagi turli yondashuvlarning mohiyatini tushunish;

- yaxlitlik va tizimli fikrlashni rivojlantirish, shuningdek, uning moslashuvchanligi, tanqidiyligi.

Ikkinchi bosqichda (malaka oshirishning ikkinchi yili) divergent fikrlashni shakllantirish davom etmoqda. Ammo rivojlanishi birinchi bosqichda ishlab chiqilgan divergent fikrlash xususiyatlariga "innovatsiya" va "mahsuldorlik" kabi xususiyatlar qo'shiladi. Bu davrda ta'limning turli modellarini ko'rib chiqishda divergent fikrlashni shakllantirish amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. - М., 1987. -168 с.
2. Маркова А.К. Психологические проблемы повышения квалификации // Педагогика. - 1992. - № № 9-10.
3. Прасолова Е.Л. Культура образования. - Калуга, 2000. — 312 с.
4. Холодная М.А. Психология интеллекта. - М., 2002. - 272 с.
5. Guilford J. "The nature of human intelligence". New York: Graw Hill 1968.-334 p.
6. Torrance E. "Tests of Creative Thinking", New York, 1975. - 280 p.
7. Taylor C. Creativity and Individual. N.V., 1974. - 454 p.

TALABALARNI ZAMONAVIY DIDAKTIK VOSITALAR ASOSIDA KASBIY TAYYORLASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Avazov A'zam Januzaqovich

A.Qodiriy nomidagi Jizzax davlat pedagogika universiteti,

i.f.f.d. (PhD), доцент. azamavazov20@gmail.com

Annotatsiya: Zamonaviy o'quv didaktik vositalari asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayoni ularning kelgusida ishlash sharoitini e'tiborga olgan holda modellashtiriladi. Buning uchun dastlab kasbiy faoliyatga tayyorlash tushunchasiga aniqlik kiritamiz. Kasbiy faoliyatga tayyorlash – kasbiy masalalarni yechishga qobiliyatli, kompetentli mutaxassisni tayyorlash maqsadida tashkil etiladigan o'quv jarayonidir.

Kalit so'zlar: Didaktik vositalar, kasbiy faoliyat, kompetent, o'quv jarayoni, o'qitish metodlari, integrativlik, uzluksizlik, variativlik.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ СОВРЕМЕННЫХ ДИДАКТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ

Авазов Азам Джанузакович

Джизакский государственный педагогический университет имени А.Кодири,

д.ф.э. (PhD), доцент. azamavazov20@gmail.com

Аннотация: на основе современных учебных дидактических средств моделируется процесс подготовки учащихся к профессиональной деятельности с учётом условий их дальнейшей работы. Для этого сначала уточним понятие подготовки к профессиональной деятельности.

13	Zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalar asosida dars jarayonini tashkil etish samaradorligi Jaloldinov A.A.....	543
14	Ta'lim tizimida o'qituvchining divergent fikrlashini shakllantirish yo'llari va vositalari Adizova N.B.....	547
15	Talabalarni zamonaviy didaktik vositalar asosida kasbiy tayyorlashning pedagogik asoslari Avazov A.J.....	553
16	Texnika fanlarini samarali o'zlashtirishda mustaqil ta'limning ahamiyati. Abdullayeva M.A.....	559
17	Zamonaviy darsliklarning mazmuni, tuzilishi, ilmiy-pedagogik mohiyati Saidova M.Sh.....	564
18	O'rta maktab o'quvchilarining mustaqil o'quv soatlariga kitobxonlar klubini joriy etish: savodxonlik va intellektual faollikni oshirishdagi istiqbolli yondashuv Madaminova G.G.....	570
19	Kontseptual va indikativ modellarda tyutorlik faoliyatining aks ettirilishi va ulardan pedagogik jarayonlarda foydalanish Nurmatova M.....	577
20	Malaka oshirish tizimida steam ta'limi asosida tabiiy fanlarni o'qitish metodikasini takomillashtirishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish Kuychiyeva M.A.....	582
21	O'quv mashg'ulot guruhida shug'ullanuvchi 15-16 yoshli taekvondo wtf o'g'il bollarning umumiy jismoniy tayyorgarligi dinamikasi Nozimov H.Q.....	587
22	Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini virtual laboratoriyalardan foydalanib o'qitishning didaktik imkoniyatlari Mamadaliyeva Z.R.....	594
23	Bo'lajak informatika va axborot texnologiyalari fani o'qituvchilarining internetdan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish usullari Maxkamova D.X.....	598
24	Development of ecological culture in students at sports tourism events Azizov M.A.....	603
25	Oilada bolalarni milliy qadriyatlar va an'analar asosida o'zaro munosabatlarini zamonaviy tendensiyalari Ortiqova Z.N.....	609
26	Pedagog kadrlar kasbiy kompetentligini rivojlantirishning huquqiy-me'yoriy asoslari To'xtasinov M.G'.....	614
27	Bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda qo'llaniladigan evristik ta'lim metodlari Qodirov G'.O'.....	619